

Hogyan veszítettük el kétszer Erdélyt?

<https://erdelyikronika.net/2019/06/hogyan-vesztettuk-el-ketszer-erdelyt>

Írta Olosz Levente

Romsics Ignác: Erdély elvesztése – 1918-1947. Helikon Kiadó, Bp. 2018.

Raffay Ernő történész, korábban politikus, 2018 nyarán a *Magyar Idők*nek adott interjújában azzal borzolta a kedélyeket, hogy területi revízió és határmódosítás anakronisztikusan hangzó jelszavait állította egy lehetséges, új nemzetpolitika célkitűzésébe.^[1] A kijelentést részben Romsics Ignác akkor megjelent új könyve, az „Erdély elvesztése”, valamint a szerzőnek a mű kapcsán adott interjúi motiválták. Raffaynak nem tetszett a könyv szellemiségének sugallata, amelyet később Romsics egy újságíró előtt így összegzett: „államjogi értelemben Magyarország számára Erdély 1920-ban ideiglenesen, 1945 után véglegesen elveszett.” A kijelentéshez azt is hozzátette, hogy Erdélyt, mint szülőföldet, és mint hazát az ott élő magyaroknak vagy Magyarországnak nem kell feladnia.^[2] Romsics Ignác könyve ezt a nézetet képviseli, egy olyan lezárást ad a történelem ezen korszakáról, amely hozzásegíthet a nemzeti önismerethez és feldolgozáshoz.

Romsics Ignác nem először merült el Erdély történetében, Bethlen Istvánról, az erdélyi magyar kisebbségről és az 1947-es párizsi békeszerződésről írt munkáiban is behatóan foglalkozott a kérdéssel. Hosszú évek során felhalmozott ismereteit további kutatásokkal egészítette ki. Miközben az első világháború után a magyar diplomácia útkeresései és a trianoni békeszerződés aláírásához vezető út alaposabban feldolgozott, addig az erdélyi impériumváltás történései kevésbé ismertek. Ebben a tekintetben a könyv új részletekben is bővelkedik.

A történelmi háttérrel felvázoló első fejezet bemutatja Erdély népességtörténetét a középkortól kezdve az első világháborúig. Romsics a különböző kutatások alapján állítja, hogy a honfoglalás korában nem élt számottevő román népesség Erdélyben. Azonban ez nem sokáig maradt így. A középkori betelepítések hatására már a 15. században jelentős – mintegy százezerre becsülhető – román és német lakosság foglalta el végleges lakhelyét a mintegy félmillió magyar mellett. A török hódoltság után a népességnövekedést elősegítő szervezett betelepítések és a spontán migráció folytán újabb német (katolikus svábok), szerb és román bevándorlók érkeztek Erdélybe. Sokak számára megdöbbentő lehet az a tény, hogy a románság 1760-ban már a legnépesebb etnikumnak számított a területen, 1840-re pedig a történelmi Erdély

területén abszolút többséggel (1 millió fővel – 58%, miközben a magyarok és székelyek 470 ezer fővel – 28%) rendelkezett.

A románság számaránya és a 19. században Európán végigsöprő nacionalizmus vindikálta az erdélyi román nacionalizmus kifejlődését, amely szöges ellentétbe került a magyarok érdekeivel. A román nacionalisták demográfiai fölényükre és őslakos mivoltukra hivatkozva először kulturális autonómiát, majd később a Romániával való egyesülést követelték. A 19. század végi erőszakos magyarosítási kísérletek csak fokozták a két nemzet közötti feszültséget. Ezek alapján nem meglepő, hogy az első világháború alatt Románia elsődleges célkitűzése Erdély megszerzése volt. Diplomáciai lavírozásuknak köszönhetően az antant-hatalmak 1916-ban egy titkos szerződésben a román lojalitás fejében biztosítékot vállaltak igényeik teljesítésére.

A könyv második, egyben legtöbb újdonságot kínáló része a román impériumváltás állomásait járja végig. Többek között a szerző arra világít rá, hogy a magyar őszirózsás forradalom nyomán fellépő káosz és a Károlyi kormány pacifista szemlélete, amely arra irányult, hogy elnyerje az antant jóindulatát a békekonferencián, megteremtette a román csapatok bevonulásának lehetőségét. Azonban a román hadsereg folyamatos előrenyomulása nem haladhatott volna feltartóztathatatlanul, ha a francia hadsereg néhány magas rangú katonája nem támogatta volna ebben őket. A francia katonai és politikai vezetés csak január végére, a Kolozsvárra való bevonulás után állította le a románokat és azok francia pártfogóit.

Magyar részről a sokat hangoztatott nemzetközi önrendelkezésre apellálva igyekeztek ellenállni a román katonai és politikai törekvéseknek. November végén a Marosvásárhelyen összehívott Székely Nemzeti Tanács felvetette a Székely Köztársaság kikiáltásának ötletét, amely végül nem valósult meg. December 22-én tiltakozó nagygyűlést szerveztek Kolozsváron, amely azonban nem teljesítette a hozzá fűzött reményeket, a román hadsereg két nap múlva, karácsony napján bevonult a kincses városba. A román vezetés kész tények elé akarta állítani a békekonferenciát, vagyis abban reménykedtek, hogy a már elfoglalt területeket biztosan megkapják.

Romsics könyvében amellet érvel, hogy a román hadsereg területi hódításai és diplomácia manőverezései mellett egy harmadik szempont játszott döntő szerepet a trianoni határok kedvezőtlen meghúzásában: a magyar béke delegáció elhibázott stratégiája. A delegáció történelmi, gazdasági, földrajzi és kulturális szempontokra hivatkozva ragaszkodott az ország integritásához, ahelyett, hogy a magyar többségű határ menti területek követelésére összpontosított volna, amellyel több nyugati diplomata szerint sikereket érhetek volna el. Azonban az integritáshoz ragaszkodó magyar állameszmével a nyugati politikusok nem tudtak azonosulni.

A könyv harmadik része a második bécsi döntést követően Erdély perspektívájából részletesen végigköveti a magyar és román, illetve a nagyhatalmi törekvéseket. A könyvből egyértelműen kiderül, hogy Magyarországnak még vesztes háborús félként is esélye volt Erdély egy részének megtartására a háború végén kezdődött béketárgyalásokon. Az amerikai, az angol, sőt még a francia politikai vezetés is meggyőződéssel képviselte azt az álláspontot, hogy Erdély kérdésében egy, a trianonitól különböző, igazságosabb határt kell felállítani. Romsics térképek segítségével ismerteti a különböző terveket. Az elképzelések országoként és időben változtak, de főként a nyelvi szempontokat vették figyelembe. Eszerint Magyarországnak egy keskeny sávot szántak az 1920-as határ keleti, nagyszámú magyar lakosságot magába foglaló zónájában. Azonban ekkor Románia keleti szomszédját nem Franciaországnak vagy Amerikai Egyesült Államoknak hívták, hanem Szovjetunióknak. Sztálin és a szovjet külpolitika Besszarábia fejében és a román baloldali Groza kormány megszilárdítása érdekében Románia igényeit támogatta. A szovjet delegáció a békekonferencia márciusi és áprilisi ülésein az angolszász hatalmak elgondolásával szemben ragaszkodott az 1920-as magyar-román határ helyreállításához. Végül a szovjet álláspont győzedelmeskedett.

Mivel egy átfogó, két nagy történelmi eseményt magába foglaló mű készült el – számos kisebb, színes példa dacára – nem képes helyi szintű folyamatok és történések nagyobb kaliberű elemzésére. Udvarhely, Marosvásárhely vagy Lupény impériumváltásáról részletesen olvashatunk, azonban Déváról, Gyergyószentmiklósról vagy Dicsőszentmártonról annál kevésbé. Az itt meghúzódo részletek feltárása más kutatások feladata – Romsics Ignác könyve tökéletes keretet és módszertant nyújt a kivitelezéshez. A kontextusra és kisebb példázó részletekre koncentráló mű másik pozitívuma az áttekinthetősége. Miközben szakmabeliek számára kitűnő alapot jelent további munkáikhoz, laikus közönség számára szintén befogadható és könnyen emészthető. Ahogy már megszokhattuk Romsics Ignác más könyveinél, a trianoni döntéshez vezető eseményeket és a második Trianont megpecsételő nemzetközi nagyhatalmi viszonyokat egyaránt olvasmányosan és közérthetően tárja az olvasó elé.

Jegyzetek

[1] Raffay Ernő: *Erdély nincs elveszve*. Magyar Idők. 2018. jún. 4.

[2] Csernai Márk: *Romsics Ignác új kötete a Trianon-évfordulóra*. Újkor. 2018. júl. 1.